

ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ

Κώστας Ανδρέου-ο Έλληνας γλύπτης- ζωγράφος που δοξάζει το όνομα της Ελλάδας

της Διαμαντένιας Ριμπά

Χαρακτηρίστηκε ως ένας από τους σημαντικότερους γλύπτες του 20^{ου} αιώνα. Γεννήθηκε στη Βραζιλία, μεγάλωσε στην Ελλάδα, για να καταλήξει το 1945 στη Γαλλία όπου εγκαταστάθηκε μόνιμα για να γευτεί την υπέρτατη χαρά της δημιουργίας και της αναγνώρισης. Κορυφαία επιβράβευση, μεταξύ πολλών άλλων, η απονομή του μεταλλίου Legion d' Honneur με απόφαση του προέδρου Ζακ Σιράκ πριν από λίγα χρόνια.

Σήμερα, σε ηλικία 90 ετών, έχοντας επιστρέψει μόνιμα στην Αθήνα, συνεχίζει να εργάζεται αφού για τον ίδιο η δημιουργία, όπως λέει, είναι ένα πάθος που νοιώθει έντονα μέσα του από την παιδική του κιόλας ηλικία. Είναι επίσης μια πράξη αγάπης, μια φυγή για να ανακαλύψει τον πραγματικό του κόσμο και να τον μεταδώσει με τα έργα του. Όπως στα πρώτα του βήματα έτσι και σήμερα έχει στην καρδιά του την ίδια δίψα και πάθος να μαθαίνει και να δημιουργεί και δηλώνει «αιώνιος μαθητής».

Αιώνιος έφηβος θα λέγαμε εμείς, «εραστής» της ζωής και της Τέχνης. Είναι από αυτούς που γεύεται τη φιλία τους, που σου προσφέρουν απλόχερα, ως θείο δώρο, αφού στις μέρες μας σπανίζουν πια τέτοιοι άνθρωποι.

Μέχρι σήμερα έχει εκθέσει έργα σε εκατό και πλέον εκθέσεις, προσωπικές και ομαδικές, στην Ελλάδα και στο εξωτερικό.

Γεννήθηκε το 1917 στο Σάο Πάολο της Βραζιλίας από Έλληνες γονείς. Ο πατέρας του Κίμων καταγόταν από την Αίγυπτο, με ρίζες από την Κύπρο, και η μητέρα του από την Αθήνα. Το 1925 ο νόστος για την πατρίδα φέρνει την οικογένεια με τα οκτώ παιδιά στην Αθήνα. Η Βραζιλία όμως είναι πάντα στο μυαλό του Κώστα Ανδρέου, τον έχει σημαδέψει και αυτό αντανακλάει στα έργα του και όπως λέει του έδωσε τη χαρά, τους ρυθμούς της μουσικής, τα τοπία, τα φαντασμαγορικά χρώματα και πιο πολύ την ανθρώπινη, αισθησιακή ζεστασιά.

Η εγκατάσταση στην Αθήνα δεν ήταν εύκολη. Οδός Χατζή 25, στριμωγμένη όλη η οικογένεια σε δύο δωμάτια. Ήταν ερημιά, θυμάται και το κοκκινόχρωμα που υπήρχε παντού αποτέλεσε το πρώτο υλικό για τα έργα του. Λόγω της κακής οικονομικής κατάστασης της οικογένειας πήγε στο σχολείο μέχρι τέλος του 1932, όταν αναγκάζεται να πάει να δουλέψει. Γελάει από καρδιάς όταν θυμάται την έκπληξη του δασκάλου της χειροτεχνίας, που διαπίστωσε ότι τα καρύδια με τα οποία έπαιζε στην ώρα του μαθήματος ο δεκάχρονος μαθητής του, τα είχε φτιάξει ο ίδιος από πυλό. Τα καρύδια αυτά τα έχει φυλάξει μέχρι σήμερα.

Το όνειρό του ήταν να πάει στη Σχολή Καλών Τεχνών. « Την ήξερα καλά τη σχολή, απ' έξω όμως, αφού από εκεί περνούσα κάθε μέρα, πρωί και βράδυ, γυρίζοντας από το εργοστάσιο επιπλοποιίας του Βαράγκη όπου δούλευα. Μακάριζα την τύχη αυτών που σπούδαζαν εκεί. Τελικά με τον καιρό κατάλαβα ότι ο τυχερός ήμουν εγώ.»

Παράλληλα με την εργασία σπούδασε στο νυχτερινό τμήμα της Βιοτεχνικής Σχολής Αθηνών απ' όπου αποφοιτά το 1935. Τα καταφέρει χάριν στο έμφυτο «ταλέντο», όπως λέει, το να κοιμάται 4 το πολύ 5 ώρες το εικοσιτετράωρο. Η ζωγράφος Τζένη Μανούση, καθηγήτρια στη Σχολή, υπήρξε ο καλός του άγγελος. Διακρίνει με την

πρώτη ματιά το ταλέντο του και τον ενθάρρυνε να ασχοληθεί αποκλειστικά με την τέχνη.

«Το μάθημα της Τζένης Μανούση ήταν η απόλυτη λύτρωση. Η ίδια με αγάπησε και με περιέβαλε με ιδιαίτερη προσοχή. Πίστεψε σε εμένα και αυτό μου έδινε κουράγιο να συνεχίσω. Ήμουν πολύ καλός στα μαθηματικά. Με ενθάρρυνε να προσπαθώ για το καλύτερο. Καλό αυτό που έφτιαξες, αλλά μπορείς και καλύτερα, μου έλεγε. Δεν μου έδινε μασημένη τροφή, αλλά με παρακινούσε να μάθω μόνος μου, να πηγαίνω στα μουσεία και να μελετώ τα έργα των αρχαίων. Με τις ώρες μπορεί να στεκόμουν μπροστά σε ένα γλυπτό για να κατανοήσω πως έχει γίνει. Παράλληλα διάβαζα ακατάπαυστα. Αυτή είναι τελικά η ικανοποίηση μου ότι κατάφερα να μορφωθώ μόνος μου ουσιαστικά».

Στο ατελιέ της Μανούση ο Ανδρέου γνώρισε σημαντικούς καλλιτέχνες και αρχιτέκτονες της εποχής (Μπουζιάνης, Πικιώνης, Ηλιάδης, Κόντογλου, Γαλάνης).

Το 1939 στέλνει στην Πανελλήνιον Έκθεση στο Ζάππειο ένα έργο. Η απόρριψη δεν τον πτοεί. Είχε τη σιγουριά και την αισιοδοξία που διακρίνουν τα νιάτα, αλλά και το πείσμα να πείσει για την αξία του. Το 1940 ήταν στο στρατό, πόλεμος και εν συνεχεία αντίσταση εναντίον των Γερμανών.

Το 1942 επιχειρεί και πάλι να συμμετάσχει στην Πανελλήνιον Έκθεση, ενώ έχει ήδη φύγει από το εργοστάσιο και συνεργάζεται με τον αδελφικό φύλο ζωγράφο Νίκο Νικολάου. Τα τρία γλυπτά του σε μάρμαρο δεν γίνονται αρχικά δεκτά από ορισμένα μέλη της Επιτροπής που τα θεώρησαν πολύ τέλεια, από τεχνική άποψη, για να μην είναι moulage (αντίγραφο).

Τελικά τα έργα του πωλούνται πριν ακόμα ανοίξει η έκθεση. Μεταξύ των αγοραστών και ο γνωστός αρχαιολόγος Γιάννης Μηλιάδης. Έτσι άνοιξε ο δρόμος, έγινε γνωστός και η επιτροπή αναγκάστηκε να εκθέσει τα έργα του.

«Ο Θεός προίκισε τον Ανδρέου με ένα ρωμαλέο ταλέντο που εκφράζεται με τη δύναμη, την οποία μόνο η φύση μπορεί να χρησιμοποιήσει για να παρουσιάσει τα έργα της, δηλαδή άμεσα και λιτά», γράφει μεταξύ άλλων στο «Ελεύθερον Βήμα» στις 19 Ιουνίου το 1942 ο Διευθυντής της Εθνικής Πινακοθήκης Μαρίνος Καλλιγιάς. «Αυτό ακριβώς το γεγονός ξαφνιάζει εκείνον που αντικρίζει αυτό το φαινόμενο. Ο θεατής αισθάνεται μια ανεπιφύλακτη χαρά μπροστά σε ένα τέτοιο γεγονός, μια χαρά όμοια με εκείνη που προκαλεί η θέα του ήλιου που δύει, ενός δέντρου, ενός προσώπου.

Ο Ανδρέου, πέρα από το ταλέντο του, δοκιμάζει μια δυναμική τεχνική που είναι δικό του εύρημα και είναι άξια κάθε επαίνου. Έχει μάθει να δημιουργεί και να εργάζεται με αγάπη και σοφία. Γι' αυτό βρίσκουμε στον Ανδρέου ένα ρωμαλέο ταλέντο και μια πειθαρχημένη τεχνική...».

Με την αναγνώριση που ήρθε ο Ανδρέου αποφασίζει, χωρίς να θεωρεί τίποτα δεδομένο, να μην ασχοληθεί με τίποτε άλλο στη ζωή του, παρά μόνο με αυτό που αγάπα και τον εκφράζει. Και έτσι έγινε. Η καλή του τύχη, όπως λέει, δεν τον εγκαταλείπει. Το 1945 φεύγει με κρατική υποτροφία της Γαλλίας για το Παρίσι, όπου εγκαταστάθηκε τελικά μόνιμα.

«Ήξερα πως στο Παρίσι, αυτό το μεγάλο σχολείο, θα ανακάλυπτα αυτό που μου έλειπε. Δυστυχώς αγνοούσα τα προβλήματα της τέχνης του εικοστού αιώνα», θυμάται. «Είχα τότε καταλάβει ότι είμαι 2500 χρόνων. Στην Αθήνα ζούσα στον πέμπτο αιώνα και έπρεπε να ξαναγιώσω για να μπορέσω να λάβω μέρος στην μεταπολεμική επανάσταση της Τέχνης. Αρχισα να δουλεύω πολύ βάζοντας προβλήματα στον εαυτό μου όσον αφορά στη Γλυπτική και τη Ζωγραφική κ.λ.π.

Η Γαλλία, με την επαναστατική της καλλιτεχνική πλευρά, τον βοήθησε να απελευθερωθεί απ' όλα, να εκφραστεί ελεύθερα και να επικοινωνήσει τελικά με το

πνεύμα του εικοστού αιώνα. Τα μαθήματα στα ατελιέ των Gimond και Janiot της Σχολής Καλών Τεχνών του φαίνονται σαν μουντή ανακύκλωση των όσων είχε, ήδη, αποφασίσει να προσπεράσει και απομακρύνεται εγκαίρως, για να ερευνήσει μόνος τον δρόμο του. Αποφασιστικής σημασίας γεγονός είναι η γνωριμία του με τον Le Corbusier και τον Ισπανό γλύπτη Julio Gonzalez. που τον ωθεί να εγκαταλείψει το μάρμαρο και την πέτρα και να στραφεί στο μέταλλο. Απομονωμένος στο ατελιέ του, αρχικά στην Πανεπιστημιούπολη και αργότερα στην καλλιτεχνική συνοικία του Montparnasse, ο Ανδρέου αισθάνεται επιτακτικά την ανάγκη να δώσει μορφή στις ερευνητικές του αγωνίες.

«Δεν είχα καμία επιθυμία να κάνω κλασσική τέχνη, εννοώ να τιμήσω τους προγόνους μου. Αυτό δεν είχε νόημα. Για να απελευθερωθώ από τα παραδοσιακά υλικά, το 1947 έβαλα ως στόχο μια νέα τεχνική: τον οξυγονοκολλημένο ορείχαλκο. Το αποτέλεσμα ήταν όμοιο με την επεξεργασία γενικότερα του ορείχαλκου με τη διαφορά πως ο οξυγονοκολλημένος ορείχαλκος δουλεύεται απ' ευθείας. Γρήγορα κατάλαβα πως το υλικό ανταποκρινόταν στη φύση μου ως δημιουργού, για να εκφράσω καλύτερα τη φαντασία μου και την ποίησή μου. Το έργο μου έχει μια πολύ μεγάλη ποικιλία εκφράσεων και θεμάτων και μια προσωπική συνέχεια».

Ο οξυγονοκολλημένος ορείχαλκος του επέτρεψε να επινοήσει μια νέα «γλώσσα» τεχνικής για να πραγματοποιήσει τα έργα του: μια γλώσσα αντίθετη στην παράδοση, δηλαδή το άμεσο σκάλισμα, το πρόπλασμα κλπ.

«Από τότε σχεδιάζω μέσα στο χώρο, τόσο τον εξωτερικό όσο και τον εσωτερικό, με νήματα από ορείχαλκο και φέρνω στο φως μια δημιουργία πέρα από την επιφάνεια, στην οποία συχνά δίνω τον τίτλο «Εσωτερική ζωή». Επιπλέον αυτή η πλαστική γλώσσα μου δίνει τη δυνατότητα να εφευρίσκω διαρκώς απροσδόκητα σχήματα. Έτσι, το φαινόμενο της δημιουργίας είναι πλήρες και καθολικό σε σχέση με το πολύπλοκο της εσωτερικής ζωής και την ψυχολογία της που εγώ ονομάζω «Πρόταση για την τέταρτη διάσταση» .

Το ενδιαφέρον του καλλιτέχνη προσελκύεται από την ανθρώπινη μορφή και ειδικότερα τη γυναικεία. Η σαγήνη που ασκεί στον Ανδρέου η γυναίκα είναι καθοριστική στην ογκώδη ζωγραφική του παραγωγή, όπου η γυναίκα-μάννα, η γυναίκα-έρωτας ή σύντροφος έχει τη δική της ξεχωριστή θέση.

Ο καλλιτέχνης έχει φιλοτεχνήσει επίσης μεγάλες σειρές γλυπτών (Ταύροι, Άλογα, Σειρήνες, 1954-1956), που διακρίνονται για το σφρίγος, τις αρετές της δομής και τον δυναμισμό της φόρμας. «...Οι μαχόμενοι ταύροι του Ανδρέου, αυτοί οι ταύροι με τα ρομβοειδή σχήματα διαμαντιού, φανερώνουν μια βαθιά γνώση της δομής του σώματος. Οι έμψυχες μηχανές του, τα ατίθασα άλογά του, καμωμένα για την ταχύτητα και συρρικνωμένα σε σκελετούς, ανήκουν στον κόσμο της μυθολογίας και απέχουν από τους παραδοσιακούς κανόνες της απεικόνισης των ζώων ...», γράφει ο George W Aldemar στο Prisme des arts, No 10, το Μάρτιο του 1957.

Ειδικό γνώρισμα της γλυπτικής του Ανδρέου είναι οι μεγάλοι κύκλοι, ενώ ένα από τα βασικά μοτίβα της γλυπτικής του είναι το μάτι. Ο ίδιος έλκεται πάντα από τη μαγεία του χρώματος, που από το 1957 το είχε «επιστρατεύσει» και στη γλυπτική, φιλοτεχνώντας μεγάλες σειρές ανάγλυφων με ενθέσεις χρωμάτων, μια δουλειά εντελώς προσωπικού χαρακτήρα.

Η μεγάλη απασχόληση του Κώστα Ανδρέου, μεταξύ άλλων, ήταν και είναι να δίνει μεγάλη σημασία στην γραφή και στο σκίτσο -στοιχεία που τον εντυπωσίαζαν από την παιδική του ηλικία.

«Το ενδιαφέρον που δίνω στο γραφισμό φαίνεται από τη θέση που έχει πάρει στη ζωγραφική μου. Το σκίτσο είναι η πρώτη εικονογράφηση μιας εντύπωσης και της αίσθησης ενός θέματος όπου υπάρχει μια μαγεία. Είναι η βάση και το ξεκίνημα που

ανοίγει στο μελλοντικό έργο την πόρτα προς το φαινόμενο της δημιουργίας: τη μεταμόρφωση της πρώτης συλλήψεως σε ζωγραφική πραγματικότητα.

Ζωγραφίζοντας θέλω να κρατήσω τη μαγεία που υπάρχει μέσα στο σκίτσο -να την καλλιεργήσω μέχρι την τελική φάση του έργου μου. Προσπαθώ να κάνω μια σύνθεση και συμφωνία σχεδίου, χρώματος και φωτός για να εκφράσω το όραμα της δημιουργίας μου. Ο τρόπος που μεταχειρίζομαι αυτά τα στοιχεία - δεν είναι ούτε στοιχεία Σχολής ούτε στοιχεία Αντισχολής -είναι πρώτα απ' όλα αποτελέσματα μιας εντατικής δουλειάς και έρευνας που άρχισα το 1932».

Το έργο του Κώστα Ανδρέου εντυπωσιάζει στο σύνολό του σε όγκο και ποιότητα: πάνω από 500 γλυπτά, ανάγλυφα και μικρογλυπτική, ισάριθμους πίνακες, 50 σειρές χαρακτηριστικά, τέμπερες και πολλά σχέδια. Έργα του κοσμούν σήμερα πολλές αξιόλογες δημόσιες και ιδιωτικές συλλογές στη Γαλλία και σε όλο τον κόσμο. Η πινακοθήκη-βιβλιοθήκη του προαστίου La Ville du Bois του Παρισιού, όπου έζησε όλα αυτά τα χρόνια, φέρει το όνομά του.